

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ПРОФТЕХОСВІТИ
У ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

**Методичні рекомендації
щодо впровадження принципів гендерної
рівності в закладах освіти**

**м. Дніпропетровськ
2013**

Методичні рекомендації щодо впровадження принципів гендерної рівності в закладах освіти

Інформаційна підтримка використані джерела інформації:

<http://slavmmc.at.ua/>

<http://kristti.com.ua/>

<http://www.mon.gov.ua/>

<http://zakon.rada.gov.ua>

Гендерна рівність – це рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства;

Нормативна база

1. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 52, ст.561);
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2006 № 1834 «Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року»;
3. Наказ МОНМС від 10.09.2009 № 839 «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту»

Ключові поняття

Гендер є окресленим набором характеристик у соціокультурному аспекті, що визначають соціальну поведінку жінок і чоловіків та стосунки між ними.

Гендерна рівність – це рівні права та можливості жінок і чоловіків у суспільстві.

Гендерна рівноправність – це рівне ставлення та оцінювання суспільством подібностей і відмінностей між жінкою та чоловіком і розрізнення ролей, які вони відграють.

Гендерна поведінка – дії людини, зумовлені її чи його належністю до певної статі (манери, одяг, зачіска тощо).

Згідно нормативних документів метою впровадження принципів гендерної рівності в освіту є забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання виникненню дискримінації за ознакою статі.

Згідно ст. 21 Закону України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків” держава забезпечує рівні права та можливості жінок і чоловіків у здобутті освіти.

Навчальні заклади забезпечують:

- рівні умови для жінок і чоловіків під час вступу до навчальних закладів, оцінки знань, надання грантів;
- підготовку та видання підручників, навчальних посібників, вільних від стереотипних уявлень про роль жінки і чоловіка;
- виховання культури гендерної рівності, рівного розподілу професійних і сімейних обов'язків.

З метою впровадження принципів гендерної рівності в навчальних закладах міста рекомендуємо здійснювати наступні заходи:

- проводити дослідження психолого-соціальних аспектів гендерного виховання учнів у загальноосвітніх закладах та стану гендерного насильства у молодіжному середовищі;
- проводити у загальноосвітніх навчальних закладах уроки гендерної рівності;
- забезпечити обговорення питань гендерної рівності на заходах, які проводяться для лідерів учнівського самоврядування;
- проводити позакласну роботу з дітьми та учнівською молоддю з питань формування гендерної культури та гендерного виховання організувати та проводити конкурс дитячих малюнків на гендерну тематику серед учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів.

До підготовки та проведення уроків (занять) гендерної грамотності доцільно залучити Соціально-психологічний центр, представників органів державної влади та самоврядування, батьківських комітетів, дослідників, науковців, представників громадських організацій, які мають відповідний досвід тощо. Незалежно від того, з учнями яких класів проводитиметься урок (заняття) гендерної грамотності, педагог має володіти базовою інформацією, пов'язаною з питаннями рівності жінок і чоловіків, а також спиратися на законодавчі акти з питань забезпечення рівності громадян жіночої та чоловічої статей. Ключовими в контексті уроку є чотири поняття: «гендер», «гендерна рівність», «гендерна рівноправність», «гендерна поведінка».

У змісті уроку можуть бути висвітлені найрізноманітніші питання суспільства: взаємини в сім'ї чи на роботі, між людьми різних націй, культур чи релігій, проблеми ВІЛ-інфікованих чи людей з обмеженими можливостями, формування здорового способу життя, запобігання наркоманії, алкоголізму, торгівлі людьми; пригночення та насильства в його різноманітних проявах. Пригноченими називають людей або групи, які в певному аспекті – статевому, расовому, національному, соціальному, культурному, політичному, економічному, сексуальному позбавлені свого права на діалог і повагу до себе, на існування у людському суспільстві на рівноправних засадах тощо.

Форму проведення даного уроку вчитель добирає, дотримуючись принципу оптимального добору форм, методів, засобів та прийомів роботи (година спілкування, зустріч, просвітницький (психологічний, валеологічний) тренінг, конкурсно-ігрова програма, гра-експрес, рольова гра, вікторина, колективна творча справа (КТС) (жива газета, свято-презентація, усний журнал та інше), колективне ігрове спілкування, турнір знавців, колаж, виставка творчих робіт, конкурс-інсценізація, форум-театр, агітаційні дійства, музичні феєрії, інтелектуальна гра).

Проведення Уроку гендерної рівності в інтерактивній формі може бути ефективним засобом подолання гендерних стереотипів а також формування й утвердження гендерної культури.

Орієнтовна тематика уроків (занять) гендерної грамотності

- «Абетка рівності»
- «Ми – різні, ми – рівні» (сценарій ігрової програми додається)
- «Толерантність врятує світ»
- «Я – хлопчик, я – дівчинка»
- «Права та обов'язки кожного з нас»
- «Небезпечні гендерні стереотипи»
- «Я захищаю себе від гендерної дискримінації»
- «Гендерна роль у засобах масової інформації»
- «Дерево рівності»
- «Права людини і дискримінація»
- «Я вибираю своє право на...»
- «Я відстоюю свою позицію»
- «Що нас об'єднує і в чому ми – індивідуальності»
- «У колі гендерних ролей»
- «Жінка і чоловік – дві половинки людства»
- «Я + Ти + Ми»
- «Школа рівних можливостей»
- «Він і Вона»
- «Гендер і влада»

Організація роботи з питань гендерної культури дітей в дошкільних навальних закладах. Сучасні особистісно-орієнтовані позиції психології та педагогіки щодо ставлення особистості не можуть вважатися досконалими та ефективними, якщо в них не враховано специфіку статі.

У старшому дошкільному віці триває розвиток тієї ланки самосвідомості, яка характеризує дитину як хлопчика чи дівчинку. Це можна спостерігати в щоденному вільному спілкуванні дітей, не започаткованому та неконтрольованому дорослими, де вони реалізують відповідний спосіб поведінки, особливо, коли оточення різностатеве.

Важливим напрямом роботи педагогічних працівників є робота з питань врахування особливостей протилежних статей, входження дитини в систему культурних норм поведінки та взаємин між статями.

Малюк сам активно черпає інформацію з навколишнього оточення про те, що його цікавить. Сучасний дошкільник статево соціалізується, отримуючи відповідні знання з потоку загальної інформації. Численні дослідники дотримуються думки, що ставлення до себе, до особи власної та протилежної статі у дитини складається не в результаті якогось курсу навчання, а внаслідок засвоєння основних життєвих принципів під впливом та за сприяння дорослих.

Останні десятиліття у свідомості багатьох батьків виховання синів і доньок відрізнялося хіба щодо їхніх обов'язків у господарчих справах та силу впливу на них (із дівчатками треба бути лагіднішими, а з хлопчиками – суворішими).

Інформація, яку батьки або педагоги надають дітям, відповідаючи на їхні запитання щодо статей та відносин між ними, має значення лише в тому разі, якщо дитина відчуває, що дорослі сприймають її як особистість з почуттям власної гідності, не іронізують і не лицемірять з нею.

Глибокий слід у свідомості дитини залишають повсякденні спостереження за власними батьками. Малі бачать, як мама займається суто жіночими справами, а тато – чоловічими. Усе це допомагає хлопчикові або дівчинці зрозуміти власну статеву роль у житті. Якщо в родині панує щира, сердечна атмосфера, в дитини не виникатиме таємного бажання віддати перевагу одному з батьків. На всі дитячі запитання, включно й статевого характеру, слід відповідати точно, стисло, правдиво.

Психофізіологічні особливості хлопчиків та дівчаток варто обов'язково враховувати як необхідність у роботі з дітьми дошкільного віку. Перераховуємо декілька з них:

- у хлопчиків та дівчаток різна швидкість фізичного дозрівання;
- мозок хлопчиків більш асиметричний, ніж у дівчаток;
- дівчатка дисципліновані та зосереджені до практичних завдань та дій;
- дівчатка схильні діяти за алгоритмом, краще виконують знайомі завдання;
- у дівчаток емоції впливають на зростання загальної активності, хлопчики на емоційний фактор реагують короткочасно.

Важливо при врахуванні психофізичних особливостей враховувати такі педагогічні стратегії:

- надання змістових завдань з урахуванням статі дитини;
- враховувати особистий простір дитини в організації навчальної діяльності;
- враховувати способи сприйняття інформації;
- ініціювати спілкування з представниками протилежної статі задля розгортання сюжетно-рольової гри, об'єднання зусиль у колективній праці;
- працездатність хлопчиків та дівчаток упродовж заняття різна, активність дівчаток вища.

Рекомендуємо орієнтовну тематику занять для дітей середнього та старшого дошкільного віку дошкільного віку з питань формування гендерної культури особистості:

- «Ми – різні, ми – рівні»
- «Я – хлопчик, я – дівчинка»
- «Права та обов'язки кожного з нас»
- «Дерево рівності»

- «Я вибираю своє право на...»
- «Що нас об'єднує і в чому ми – індивідуальності».

Перелік рекомендованої літератури з питань формування гендерної культури особистості:

Законодавчо-правові засади гендерного виховання

1. Права людини: Міжнародні договори України. – Декларації. Документи. - 2-е вид. - К: Юрінформ, 1992.- 199 с.
2. Наказ МОН України № 839 від 10 вересня 2009 року «Про впровадження принципів гендерної рівності в освіту»
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. N 1834 «Про затвердження Державної програми з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року.»

Дошкільні заклади

1. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні. Наук.-метод. посібн. /Наук. Ред. Кононко О. Л.- К.: Ред. журналу «Дошкільне виховання», 2003.
2. Абетка рівності: Методичні рекомендації / Автор тексту: Павло Полянський. – Київ: Програма розвитку ООН в Україні, Представництво Європейської Комісії в Україні, 2007. – 13 с.
3. Гончаренко А. М. Особливості виховання гуманних взаємин хлопчиків та дівчаток дошкільного віку .- К.: Пед. Думка, 199.- Кн. 2.- С. 102-109.
4. Кононко О. Л. Статева свідомість як складова морального розвитку дошкільника // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – К.: Пед. Думка, 2000.- С. 234-238.

Загальноосвітні та позашкільні заклади

1. Абетка рівності: Методичні рекомендації / Автор тексту: Павло Полянський. – Київ: Програма розвитку ООН в Україні, Представництво Європейської Комісії в Україні, 2007. – 13 с.
2. Баран Л. Реалізація гендерного підходу в системі підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти // Післядипломна освіта в Україні. – 2003. – №3. – С.11- 12.
3. Болотська О.А. Правові чинники гендерного виховання жінок-лідерів // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005.– №4. – С. 52-57.
4. Вдовюк В., Рыков С. Гендерные исследования в педагогике // Высшее образование в России. – 2001. – №4. – С. 110.
5. Гендерний підхід в управлінні загальноосвітніми навчальними закладами: навчально-методичний комплекс з підготовки тренерів програми / Кол. авт.: Олійник В.В., Даниленко Л.І. та ін. – К.: Логос, 2003. – 72 с.
6. Громовий В. Гендер в освіті: Шведський та український погляди // Управління освітою. – 2005. – №20. – С. 5-8.

7. Державна програма з утвердження гендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року // <http://zakon1.rada.gov.ua>
 8. Кікінеджи О. Формування гендерної культури молоді: проблеми та перспективи // Шлях освіти. – 2004. – № 1. – С. 27-28.
 9. Кікінеджи О.М., Кізь О.Б. Особливості гендерної соціалізації депривованого юнацтва: Навчальний посібник. – Тернопіль: Навчальна книга. – Богдан, 2004. – 176 с.
 10. Кікінеджи О., Кізь О. Формування гендерної культури молоді (Методичні матеріали до тренінгової програми) // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. - № 8-12; 2008. - № 1-3.) (наявна в бібліотеці ММЦ)
 11. Королюк С. Управлінське спілкування: гендерний підхід // Директор школи (Шкільний світ). – 2005.– № 36. – С. 6-8.
 12. Корсак В.В. Гендерна тема в освітній сфері // Управління школою (Основа). – 2004. – №7. – С. 16-20.
 13. Корсак К. До питання про гендерну культуру суспільства // Управління Освітою (Шкільний світ). – 2004. – №7. – С. 4-5.
 14. Кузнєцова О. Гендерна проблема в Україні (виховна година) // Завуч (Шкільний світ). – 2002. – №7. – С. 12.
 15. Лянна Г.П., Говорун Т.В., Шкарпітко Н.О., Яременко Н.В. Формування гендерної культури школярів: Навчально-методичні матеріали з гендерного виховання. – Ірпінь, 2004. – 81 с.
 16. Мельник Т. М. Міжнародний досвід гендерних перетворень. – К.: Логос, 2004. – 320 с.
 17. Методичні рекомендації щодо гендерних особливостей формування здорового способу життя молоді (для фахівців) / Укладач: Ю.М. Галустян. – Київ: Український інститут соціальних досліджень, 2005. – 27 с.
 18. Методичні рекомендації щодо проведення уроку гендерної грамотності в загальноосвітніх навчальних закладах // Освіта України. – Вересень, 2007. – №66. – С. 5-7.
 19. Надолинская Л.Н. Влияние гендерных стереотипов на воспитание и образование // Педагогіка. – 2004. – №5. – С. 30-34.
 20. Назаренко Г. Гендерні аспекти: сучасний вимір // Психолог (Шкільний світ). – 2005. – №9. – С. 3-7.
 21. Пащук В. Впровадження гендерної освіти // Директор школи (Шкільний світ). – 2006. – №10-11. – С. 20-25.
 22. Тренінги виховання гендерної культури молоді // Соціальний працівник. – 2006. – №7. – С. 25-29.
 23. Хомуленко Т., Сергеева Л. Психологічне підґрунтя явища торгівлі жінками (аналіз у контексті гендерної демократії) // Безпека життєдіяльності. – 2004. – №3. – С. 28-30.
 24. Цокур Д., Іванова І. Гендерне виховання – нормальна потреба сучасної освітньої системи // Директор школи (Укр.). – 2006. – №6. – С. 6-13.
- Чекалина А.А. Гендерная психология: Учебное пособие. – М.: «Ось-89», 2006. – 256 с.

